

Straatsburg, 5.10.2021
COM(2021) 615 final

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE AAN HET EUROPEES PARLEMENT, DE
RAAD, HET EUROPEES ECONOMISCH EN SOCIAAL COMITÉ EN HET COMITÉ
VAN DE REGIO'S**

**EU-strategie ter bestrijding van antisemitisme en ter bevordering van het Joodse
leven(2021-2030)**

“Antisemitisme staat immers haaks op onze hoogste waarden: menselijkheid, godsdienstvrijheid, gelijkheid. Antisemitisme vergiftigt onze samenleving. Het is aan elk van ons om het te bestrijden, te voorkomen en uit te roeien.”

– Ursula von der Leyen, voorzitter van de Europese Commissie
Brussel, 3 februari 2021

“Haat die begint met haat tegen Joden eindigt nooit bij de Joden. Het is een grote fout te denken dat antisemitisme alleen een bedreiging vormt voor Joden. Het is niet minder dan een bedreiging voor Europa zelf en voor de vrijheden die we in de loop der eeuwen hebben verworven.”

– Rabbijn Jonathan Sacks
Europees Parlement, 27 september 2016

NAAR EEN EU ZONDER ANTISEMITISME

De Europese Joden en Joodse gemeenschappen dragen al meer dan twee millennia bij aan de sociale, politieke, economische, wetenschappelijke en culturele ontwikkeling van Europa en maken onlosmakelijk deel uit van de Europese identiteit. Van Gustav Mahler tot Sigmund Freud en van Hannah Arendt tot Simone Veil, de Joodse bevolking heeft het culturele, intellectuele en religieuze erfgoed van Europa verrijkt.

Tegelijkertijd is antisemitisme al eeuwenlang in Europa aanwezig in de vorm van uitzettingen, vervolgingen en pogroms, die zijn uitgemond in de Holocaust, een onuitwisbare schandvlek op het blazoen van de Europese geschiedenis waarbij het Joodse leven en erfgoed op grote delen van het continent zijn weggevaagd. De historische wortels van de Europese Unie liggen in de Tweede Wereldoorlog en in het krachtige voornemen van de Europeanen om ervoor te zorgen dat dergelijke wrede daden nooit meer plaatsvinden.

Antisemitisme stopt echter niet bij de Holocaust. Vandaag, generaties na het einde van de Shoah¹, neemt het antisemitisme onrustwekkend toe, zowel in Europa als daarbuiten.

De waarden waarop de Europese Unie berust, zijn eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten, waaronder de rechten van personen die tot minderheden behoren. De Unie neemt resoluut stelling tegen alle vormen van haat en discriminatie op welke grond dan ook, zij het ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, geslacht, seksuele gerichtheid, leeftijd of handicap.

Antisemitisme is onverenigbaar met de Europese kernwaarden. Het vormt niet alleen een bedreiging voor de Joodse gemeenschappen en het Joodse leven, maar ook voor een open en diverse samenleving, de democratie en de Europese levenswijze. De Europese Unie is vastbesloten hier een eind aan te maken.

¹ “Shoah” is het Hebreeuwse woord voor “catastrofe” en “Holocaust” is afgeleid van het Griekse woord voor “volledig verbrand offer”. In deze strategie worden beide termen gebruikt. <https://aboutholocaust.org/en/facts/what-is-the-difference-between-holocaust-and-shoah>

De helft van de Europeanen beschouwt antisemitisme als een probleem.

Negen op de tien Joden vinden dat het antisemitisme in hun land is toegenomen.

85 % van de Joden beschouwt antisemitisme als een ernstig probleem².

Hedendaags antisemitisme komt op vele manieren tot uitdrukking, in bekende en nieuwe vormen, variërend van haatzaaiende uitlatingen op internet, haatmisdrijven en aanvallen op Joden, hun eigendommen en instellingen, tot de schennis van synagogen, begraafplaatsen en gedenktekens. In hun dagelijks leven krijgen Joden te maken met antisemitisme in de vorm van terloopse opmerkingen of gedragingen op het werk, in privégesprekken, in het openbaar, in de media, sport en cultuur of wanneer zij hun godsdienst belijden. Het manifesteert zich in de vorm van raciale, etnische of religieuze discriminatie, stereotypering en haat ten aanzien van Joden en mensen die als Joods worden gezien. Het kan leiden tot gewelddadige en dodelijke aanslagen zoals die op de Ozar Hatorah-school in Toulouse in 2012, het Joods Museum in Brussel in 2014, een Hypercacher-supermarkt in Parijs in 2015 of de synagoge van Halle in Duitsland in 2019.

Daarnaast heeft de COVID-19-pandemie laten zien hoe oude antisemitische vooroordelen weer de kop opsteken en nieuwe samenzweringsmythen en haat, zowel online als offline, kunnen aanwakkeren. Onder andere de Joodse gemeenschap moest het vaak ontgelden tijdens de pandemie; zij werd er ten onrechte van beschuldigd het virus te hebben gecreëerd en vaccins te hebben ontwikkeld uit winstbejag³. Daarnaast worden maatregelen in het kader van de pandemie vergeleken met beleidsmaatregelen die hebben geleid tot de genocide op de Joodse bevolking⁴, waarbij de ervaringen van de slachtoffers en overlevenden van de Holocaust worden geminimaliseerd en gebagatelliseerd⁵.

Haatzaaiende uitlatingen en geweld zijn gemakkelijk te herkennen, maar onze samenleving kent ook wijdverbreide onwetendheid en onverschilligheid, waardoor antisemitisme kan gedijen en zelfs toenemen, als er niets tegen wordt ondernomen. Het is ons aller verantwoordelijkheid om jong en oud te blijven informeren en voorlichten. Dit geldt des te meer nu er bijna niemand meer in leven is van de generaties die de Holocaust hebben meegemaakt, waardoor de ervaringen uit de eerste hand en de essentiële lessen nog moeilijker hun weg vinden naar de volgende generaties.

Het Joodse leven in de EU in de 21e eeuw

Vóór de Tweede Wereldoorlog woonden in Europa naar schatting 9,5 miljoen Joden. In de Holocaust werden zes miljoen Joden stelselmatig vermoord door de nazi's en hun

² [Eurobarometer 484: Perceptions of antisemitism, januari 2019](#) en “Ervaringen en percepties van antisemitisme – Tweede enquête over discriminatie en haatmisdrijven tegen Joden in de EU”, 2018 (in het Engels, [tweede enquête van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten \(FRA\) 2018](#)).

³ [Coronavirus and the plague of antisemitism](#), Community Security Trust, 2021.

⁴ Bijvoorbeeld door een gele davidster te dragen met de vermelding “niet gevaccineerd” in letters die gelijkenis vertonen met het Hebreeuwse alfabet.

⁵ [The rise of antisemitism online during the pandemic – A study of French and German content](#), juni 2021.

handlangers. Vandaag wordt de Joodse bevolking in de EU geschat op maximaal 1,5 miljoen mensen⁶.

Vandaag bruist het Joodse leven in Europa weer. De laatste decennia hebben veel Europese landen het Joodse leven en de Joodse cultuur zien heropleven. De Joodse identiteit is versterkt en maakt een integrerend deel uit van de Europese samenleving. Door het groeiende aantal antisemitische aanvallen⁷ is echter ook de angst binnen de Joodse gemeenschappen⁸ toegenomen en is het thans nodig Joodse gebouwen beter te beveiligen.

De laatste jaren is de Joodse bevolking in de EU afgenomen, grotendeels als gevolg van migratie naar landen buiten de EU⁹. Dit houdt verband met verschillende factoren¹⁰, waaronder met name veiligheidsoverwegingen, de perceptie dat sommige regeringen antisemitisme te weinig doortastend aanpakken¹¹ en de politisering van het openbare debat over Joodse gebruiken en tradities.

De strijd tegen antisemitisme opvoeren

De laatste 20 jaar is de aanpak van antisemitisme onderdeel van de werkzaamheden van de Europese Unie op het gebied van racismebestrijding¹². Gezien de sterke toename van antisemitisme is er de afgelopen jaren meer vaart gezet achter de aanpak ervan en staat de strijd tegen antisemitisme inmiddels hoog op de politieke agenda van de EU. In 2015 heeft de Europese Commissie de allereerste coördinator voor de bestrijding van antisemitisme en de bevordering van het Joodse leven benoemd. In juni 2017 heeft het Europees Parlement een resolutie aangenomen over de bestrijding van antisemitisme¹³, waarna de Raad in december 2018 een verklaring aannam over hetzelfde onderwerp¹⁴. Om de uitvoering van de verklaring te ondersteunen, heeft de Commissie een ad-hocwerkgroep voor de bestrijding van antisemitisme¹⁵ opgericht, waarin de lidstaten en de Joodse gemeenschappen samenkomen. Sinds december 2019 maakt de strijd tegen antisemitisme deel uit van de portefeuille van de vicevoorzitter van de Commissie voor de bevordering van onze Europese levenswijze, hetgeen wijst op het voornemen deze strijd als een horizontale prioriteit te benaderen. In december 2020 heeft de Raad nog een verklaring aangenomen, waarin de nadruk ligt op het

⁶ De omvang van de Joodse gemeenschappen in de lidstaten varieert sterk. In Frankrijk woont ongeveer een half miljoen Joden, terwijl er ook gemeenschappen zijn die slechts enkele duizenden of zelfs slechts een paar honderd leden tellen, vaak nog steeds als gevolg van de Holocaust.

⁷ [Jews in Europe at the turn of the Millennium – Population trends and estimates](#), Sergio DellaPergola en Daniel Staetsky, JPR European Jewish Demography Unit, oktober 2020.

⁸ [Overview of antisemitic incidents recorded in the European Union 2009-2019](#), Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA).

⁹ In 2013 gaf 33 % van de respondenten aan bang te zijn fysiek te worden belaagd. In 2018 steeg dit percentage tot 40 %. “Discrimination and hate crime against Jews in EU Member States: experiences and perceptions of antisemitism”, 2013 (in het Engels, [eerste FRA-enquête 2013](#)), ([tweede FRA-enquête 2018](#)).

¹⁰ [Are Jews leaving Europe?](#), Daniel Staetsky, JPR Report, januari 2017.

¹¹ [International Migration of Jews](#), Sergio DellaPergola, 2007.

¹² 70 % van de respondenten van de [tweede FRA-enquête 2018](#) is van mening dat de regering in hun land antisemitisme niet doeltreffend bestrijdt.

¹³ Naar aanleiding van de vaststelling van de richtlijn rassengelijkheid en de richtlijn gelijke behandeling in arbeid en beroep in 2000 heeft Commissievoorzitter Prodi in 2004 een speciale conferentie op hoog niveau georganiseerd met als titel “Seminar on Europe – Against anti-Semitism, For a Union of Diversity”. In datzelfde jaar heeft het Europees Waarnemingscentrum voor racisme en vreemdelingenhaat een werkdefinitie van antisemitisme uitgewerkt die later de basis vormde voor de werkdefinitie van antisemitisme van de Internationale Alliantie ter Herinnering van de Holocaust (IHRA).

¹⁴ [Resolutie van het Europees Parlement van 1 juni 2017 over de bestrijding van antisemitisme](#)

¹⁵ [Verklaring van de Raad betreffende de bestrijding van antisemitisme](#), 6 december 2018.

¹⁶ [De werkzaamheden van de Europese Commissie ter bestrijding van antisemitisme](#)

mainstreamen van de strijd tegen antisemitisme op alle beleidsterreinen¹⁶. In aanvulling daarop werd een reeks strategieën aangenomen ter ondersteuning van een pakket maatregelen voor een Unie van gelijkheid vanuit een intersectionele benadering¹⁷.

Gezien de hardnekkigheid en toename van het antisemitisme is een krachtigere respons nodig op EU-niveau. De Commissie is vastbesloten met deze strategie, die de eerste is in haar soort, de strijd tegen antisemitisme aanzienlijk op te voeren en bij te dragen tot de totstandbrenging van een inclusieve samenleving op basis van gelijkheid en respect, zodat de Joodse bevolking in Europa goede vooruitzichten heeft voor de toekomst.

Deze strategie is gebaseerd op een brede raadpleging¹⁸ van belanghebbenden. De Commissie roept de EU-instellingen, de lidstaten, internationale organisaties, alle actoren van het maatschappelijk middenveld en de burgers op **zich in te zetten voor een toekomst die vrij is van antisemitisme, in de EU en daarbuiten**. De Commissie zal regelmatig overleg plegen met het Europees Parlement en de nationale parlementen van de lidstaten om hen aan te moedigen hernieuwde inspanningen te leveren voor de bestrijding van antisemitisme en de bevordering van het Joodse leven. Deze strategie bevat het beleidskader voor de Commissie voor de periode 2021-2030 en beoogt de samenwerking tussen de lidstaten en alle belanghebbenden te ondersteunen en aan te moedigen, met volledige inachtneming van de nationale bevoegdheden.

Het is van cruciaal belang dat deze strategie verder gaat dan enkel een respons te bieden op antisemitisme en dat de inspanningen worden opgevoerd om antisemitisme in al zijn vormen actief te voorkomen en te bestrijden en ervoor te zorgen dat het Joodse leven in een inclusieve en diverse EU kan blijven gedijen. De strategie berust op drie pijlers:

1 – de preventie en bestrijding van alle vormen van antisemitisme

2 – de bescherming en bevordering van het Joodse leven in de EU

3 – onderwijs, onderzoek en herdenking van de Holocaust

Met deze strategie wil de EU ook resoluut vooroplopen bij de **wereldwijde strijd tegen antisemitisme**, door de maatregelen binnen de EU aan te vullen met internationale inspanningen op basis van de drie pijlers.

Haat, in welke vorm dan ook, ondermijnt de waardigheid van een persoon en is onverenigbaar met alles waar de EU voor staat. Deze strategie is onderdeel van de inspanningen van de Commissie voor de bestrijding van alle vormen van haat, discriminatie en racisme. Zij vormt een aanvulling op het EU-actieplan tegen racisme 2020-2025, aangezien racisme ook kan voorkomen in combinatie met discriminatie en haat op andere gronden, waaronder godsdienst of overtuiging. Hiermee moet rekening worden gehouden

¹⁶ [Verklaring van de Raad over het mainstreamen van de bestrijding van antisemitisme op alle beleidsterreinen](#), 2 december 2020.

¹⁷ Sinds 2020: de strategie voor gendergelijkheid (2020-2025), het actieplan tegen racisme (2020-2025), het strategisch EU-kader voor gelijkheid, integratie en participatie van de Roma (2020-2030), de strategie voor gelijkheid van lhbtq'ers (2020-2025) en de strategie voor de rechten van personen met een handicap (2021-2030). Daarnaast heeft de Europese Commissie een taskforce Gelijkheid opgericht en een antiracismecoördinator aangesteld.

¹⁸ Deze strategie werd opgesteld op basis van een [brede raadpleging](#) van nationale en regionale overheden, Joodse gemeenschappen en organisaties, onafhankelijke deskundigen en onderzoekers, het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten, internationale organisaties en andere belanghebbenden (zie het [samenvattend verslag](#)).

door een intersectionele aanpak te hanteren¹⁹ en zo de weg te effenen voor een EU die werkelijk vrij is van antisemitisme, het Joodse leven in al zijn diversiteit bevordert en de positie van de Joodse gemeenschap in Europa nu en in de toekomst daadwerkelijk verbetert. In specifieke gevallen zullen in deze strategie ook de raakvlakken worden aangestipt tussen de ervaringen met discriminatie van de Joodse bevolking enerzijds en die van andere etnische of religieuze minderheden anderzijds.

I. PREVENTIE EN BESTRIJDING VAN ALLE VORMEN VAN ANTISEMITISME

“Laat ons dit niet vergeten: het pijnlijkst voor het slachtoffer is niet de wreedheid van de onderdrukker, maar het stilzwijgen van de omstander.”

– Elie Wiesel

Vandaag komt antisemitisme voor in radicale en splintergroeperingen die rechts, links of islamistisch extremisme aanhangen, het kan schuilgaan achter antizionisme, maar het kan ook in het hart van de samenleving worden aangetroffen²⁰. Antisemitische uitspraken en gedragingen kunnen openlijk of verholen, bewust of onbewust zijn. Antisemitisme kan de vorm aannemen van illegale handelingen die uit hoofde van het Unierecht en het nationale recht strafbaar zijn. Bij uitingen van antisemitisme kan het gaan om antisemitisme dat gericht is tegen Israël²¹, wat de meest voorkomende vorm van online antisemitisme is waarmee Joden vandaag in Europa te maken krijgen²². Aloude antisemitische samenzweringsmythen en desinformatie zijn weliswaar niet noodzakelijkerwijs illegaal, maar wel schadelijk. Zij bestendigen vooroordelen en stereotypen en kunnen aanleiding geven tot discriminatie, marginalisering, radicalisering en haatmisdrijven.

Sinds 2017 hanteert de Commissie de juridisch niet-bindende werkdefinitie van antisemitisme van de Internationale Alliantie ter Herinnering van de Holocaust (IHRA-definitie)²³ als praktische leidraad en als basis voor haar werkzaamheden in de strijd tegen antisemitisme²⁴. De definitie van de IHRA is de maatstaf voor de bevordering van een op rechten gebaseerde en op slachtoffers gerichte benadering²⁵. In januari 2021 heeft de

¹⁹ Zie bijvoorbeeld Graham, D., en Boyd, J., “[Understanding more about antisemitic hate crime: Do the experiences, perceptions and behaviours of European Jews vary by gender, age and religiosity?](#)”, Institute for Jewish Policy Research, 2017.

²⁰ Voor meer informatie over het profiel van plegers van antisemitische feiten, zie de [tweede FRA-enquête 2018](#)

²¹ Begrip dat is ontleend aan de definitie van de IHRA en dat door veel belanghebbenden wordt gebruikt. Het omvat bijvoorbeeld de volgende gedragingen: Joodse burgers ervan beschuldigen loyaler te zijn aan Israël of aan de vermeende prioriteiten van Joden wereldwijd dan aan de belangen van het land waar ze wonen, beweren dat het bestaan van Israël als staat een racistisch gegeven is en Joden collectief verantwoordelijk houden voor het optreden van de Staat Israël.

²² 79 % van de Europese Joden heeft het gevoel de schuld te krijgen van iets wat de Staat Israël heeft gedaan. 69 % zegt dat het Arabisch-Israëliëse conflict van invloed is op het gevoel van veiligheid ([tweede FRA-enquête 2018](#)).

²³ De definitie luidt als volgt (vertaling): *Antisemitisme is een bepaalde perceptie van Joden die tot uiting kan komen als Jodenhaat. Antisemitische retoriek en fysieke uitingen van antisemitisme zijn gericht tegen Joodse of niet-Joodse personen en/of hun eigendommen, instellingen van de Joodse gemeenschap en religieuze gebouwen.* De [definitie van de IHRA](#) bevat een aantal voorbeelden ter illustratie.

²⁴ De definitie van de IHRA werd door de Raad in zijn verklaringen van [2018](#) en [2020](#) en door het Europees Parlement in zijn [resolutie](#) van 1 juni 2017 onderschreven. Zij wordt gehanteerd in het kader van onderwijs en opleiding over antisemitisme en om antisemitisme aan het licht te brengen en staat los van de definities op nationaal of Unieniveau waarbij wordt bepaald in welke mate gedragingen of uitlatingen gelijkstaan aan illegale discriminatie, haatzaaiende uitlatingen, door vooroordelen ingegeven motieven voor haatmisdrijven of illegale uitingen van antisemitisme.

²⁵ Recentelijk zijn andere definities van antisemitisme vastgesteld, bv. in het “Nexus Document” (2020) en de “Jerusalem Declaration on Antisemitism” (2021).

Commissie in samenwerking met de IHRA een handboek voor het praktisch gebruik van de werkdefinitie van antisemitisme van de IHRA²⁶ gepubliceerd. Het handboek bevat een overzicht van goede praktijken uit heel Europa met betrekking tot het gebruik van de definitie door internationale organisaties, nationale overheden, het maatschappelijk middenveld en Joodse gemeenschappen²⁷.

1.1. De bestrijding van antisemitisme op alle beleidsterreinen en de inzet van EU-middelen

De aanpak van antisemitisme is een complexe uitdaging. Gezien de vele manieren waarop het tot uiting komt en de gangbaarheid ervan in het sociale en politieke spectrum, is een omvattend antwoord nodig dat voorziet in een solide rechtskader dat naar behoren wordt gehandhaafd en waarin onder meer veiligheidsaspecten en beleidsmaatregelen op het gebied van onderwijs en integratie aan bod komen.

Daarom zal de Commissie bij de ontwikkeling van beleid, wetgeving en financieringsprogramma's systematisch rekening houden met de bestrijding van antisemitisme en verzoekt zij andere EU-instellingen samen te werken bij het versterken van de instrumenten en praktijken om de bestrijding van antisemitisme te mainstreamen. Daarnaast hebben de lidstaten zich er reeds toe verbonden alle vormen van antisemitisme te voorkomen en te bestrijden door middel van nieuwe nationale strategieën of maatregelen in het kader van bestaande nationale strategieën en/of actieplannen ter voorkoming van racisme, vreemdelingenhaat, radicalisering en gewelddadig extremisme²⁸. Om effect te sorteren, moeten deze strategieën gerichte acties omvatten en met passende financiering worden ondersteund. Het onderschrijven van de definitie van de IHRA²⁹ en de benoeming van speciale gezanten of coördinatoren door alle lidstaten zijn ook noodzakelijke stappen voor doeltreffende actie op nationaal niveau.

Voor het welslagen van de strategie is het van cruciaal belang dat maatschappelijke organisaties en Joodse gemeenschappen nauwer bij de strijd tegen antisemitisme worden betrokken. De Commissie streeft ernaar de actieve samenwerking met hen te versterken en financiële steun te verlenen voor initiatieven op alle gebieden die onder de strategie vallen.

Er zullen gerichte acties worden uitgevoerd aan de hand van een breed scala aan financieringsprogramma's van de EU³⁰, en met name het **programma Burgers, gelijkheid, rechten en waarden**³¹, dat met een budget van **1,55 miljard EUR het grootste EU-financieringsprogramma ter bevordering van de grondrechten ooit is**. Daarnaast zullen acties worden ondersteund via EU-programma's zoals het programma Justitie, Horizon Europa, Creatief Europa, Erasmus+, het Fonds voor interne veiligheid, de fondsen van het cohesiebeleid, het instrument voor nabuurschapsbeleid, ontwikkeling en internationale samenwerking (NDICI) en het instrument voor pretoetredingssteun (IPA). Voorts kan de Commissie via het instrument voor technische ondersteuning structurele hervormingen in de lidstaten financieren, ook op basis van een meerlandenbenadering, om de samenwerking te

²⁶ [Handboek voor het praktisch gebruik van de werkdefinitie van antisemitisme van de IHRA](#) (in het Engels).

²⁷ Ook de [algemene beleidsaanbevelingen voor de preventie en bestrijding van antisemitisme](#) die de Europese Commissie tegen Racisme en Onverdraagzaamheid van de Raad van Europa (ECRI) op 14 september 2021 heeft gepubliceerd, kunnen nuttig zijn.

²⁸ [Verklaring van de Raad over het mainstreamen van de bestrijding van antisemitisme op alle beleidsterreinen](#), 2 december 2020.

²⁹ [De EU-lidstaten die de definitie van de IHRA reeds hebben overgenomen of onderschreven](#), zijn België, Bulgarije, Cyprus, Duitsland, Griekenland, Spanje, Frankrijk, Hongarije, Italië, Litouwen, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Tsjechië en Zweden.

³⁰ In het kader van het huidige meerjarig financieel kader voor 2021-2027.

³¹ [C\(2021\) 2699 final; CERV-programma](#)

versterken en voort te bouwen op beste praktijken in de strijd tegen discriminatie en antisemitisme.

Alle acties van de lidstaten voor de besteding van EU-middelen moeten volledig in overeenstemming zijn met het non-discriminatiebeginsel. Met name het Handvest van de grondrechten van de EU, dat discriminatie op grond van onder meer ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging verbiedt, moet tijdens de voorbereiding en uitvoering van, het toezicht op, de verslaglegging over en de evaluatie van de programma's worden nageleefd. In geval van schending van de antidiscriminatiebepalingen van de EU, waaronder discriminatie van Joden op grond van hun godsdienst of etnische afkomst, kan de financiering worden opgeschort. De Commissie en de lidstaten zien toe op de naleving van deze regels bij alle door de EU gefinancierde programma's.

Om de uitvoering van deze strategie te ondersteunen en de inspanningen van de lidstaten te helpen coördineren, zal de Commissie van de **ad-hocwerkgroep voor de bestrijding van antisemitisme** een permanente structuur maken die de lidstaten, vertegenwoordigers van de Joodse gemeenschappen en andere belanghebbenden samenbrengt.

Het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA) zal de EU en de lidstaten ook ondersteunen met feitenmateriaal, bijstand en deskundigheid bij het toezicht op de uitvoering van deze strategie en de nationale strategieën of actieplannen ter bestrijding van antisemitisme.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- een jaarlijks **forum** organiseren voor **het maatschappelijk middenveld over de bestrijding van antisemitisme**, waar vertegenwoordigers van de Commissie en van de Joodse gemeenschappen, het maatschappelijk middenveld en andere belanghebbenden bijeenkomen om banden te smeden en ervoor te zorgen dat de gezamenlijke acties en de EU-financiering maximaal effect sorteren;
- de inspanningen van de lidstaten bij het **ontwerpen en uitvoeren van nationale strategieën** voor de bestrijding van antisemitisme of discriminatie ondersteunen via het instrument voor technische ondersteuning³², en deze tegen eind 2023 evalueren.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- uiterlijk eind 2022 **nationale strategieën** voor de bestrijding van antisemitisme **te ontwikkelen** of maatregelen op dat gebied op te nemen in hun nationale actieplannen tegen racisme, en **voldoende middelen** ter beschikking te stellen om deze uit te voeren;
- **de definitie van antisemitisme van de IHRA over te nemen en te gebruiken** en lokale overheden, regio's, steden en andere instellingen en organisaties aanmoedigen dat ook te doen;
- **speciale gezanten/coördinatoren** voor de bestrijding van antisemitisme en de bevordering van het Joodse leven **te benoemen**.

1.2. Antisemitische haatzaaiende uitlatingen en haatmisdrijven bestrijden

De Joodse bevolking is het belangrijkste doelwit van strafbare feiten die worden gepleegd op basis van antisemitische vooroordelen³³. Antisemitische retoriek en fysieke uitingen van antisemitisme kunnen echter ook gericht zijn tegen niet-Joden³⁴.

³² [Uitvoeringsverordening \(EU\) 2021/240](#)

71 % van de Joden die soms voorwerpen dragen of tonen waaruit zou kunnen worden afgeleid dat zij Jood zijn, vermijden ten minste af en toe om dit te doen³⁵.

44 % van de Europese Joodse jongeren heeft te maken gehad met antisemitische intimidatie³⁶.

Het **Kaderbesluit van de EU betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht**³⁷ biedt een sterk rechtskader voor de bestrijding van antisemitische haatmisdrijven en haatzaaiende uitlatingen, met inbegrip van het publiekelijk vergoelijken, ontkennen of verregaand bagatelliseren van de Holocaust op een wijze die kan aanzetten tot geweld of haat. De volledige en correcte omzetting ervan is een prioriteit voor de Commissie³⁸. Rechtshandhaving en de rechterlijke macht spelen een cruciale rol bij de effectieve uitvoering van de wetgeving inzake haatzaaiende uitlatingen en haatmisdrijven (waaronder het kaderbesluit) en bij de bescherming van de rechten van slachtoffers. Om het rechtskader verder te versterken, zal de Commissie in 2021 een initiatief indienen om de lijst van EU-misdrijven uit te breiden met haatmisdrijven en haatzaaiende uitlatingen³⁹.

De Commissie ondersteunt de lidstaten via de **Groep op hoog niveau voor de bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en andere vormen van onverdraagzaamheid**⁴⁰ en werkt samen met het Agentschap van de Europese Unie voor opleiding op het gebied van rechtshandhaving (Cepol), FRA⁴¹, het Europees netwerk voor justitiële opleiding (ENJO), de lidstaten en maatschappelijke organisaties om **opleiding en capaciteitsopbouw te ontwikkelen** voor rechtshandhaving en de rechterlijke macht, de registratie van en gegevensverzameling over haatmisdrijven te verbeteren en slachtoffers van haatmisdrijven aan te moedigen deze misdrijven te melden en de samenwerking tussen de rechtshandavingsautoriteiten en de Joodse gemeenschappen te versterken.

De **EU-strategie voor de rechten van slachtoffers (2020-2025)**⁴² heeft tot doel ervoor te zorgen dat slachtoffers van misdrijven, waaronder antisemitische haatmisdrijven, hun rechten

³³ Uit het verslag "[Antisemitism: Overview of antisemitic incidents recorded in the European Union 2009-2019](#)" blijkt dat in de lidstaten en bij maatschappelijke organisaties die werkzaam zijn op het gebied van antisemitismebestrijding elk jaar duizenden officieel gerapporteerde incidenten worden geregistreerd.

³⁴ In overeenstemming met de [definitie van antisemitisme van de IHRA](#)

³⁵ [Tweede FRA-enquête 2018](#)

³⁶ [Young Jewish Europeans: perceptions and experiences of antisemitism](#), FRA, 2019.

³⁷ [Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van 28 november 2008](#)

³⁸ Sinds oktober 2020 heeft de Commissie verschillende inbreukprocedures ingeleid om ervoor te zorgen dat het kaderbesluit volledig en correct door de lidstaten wordt omgezet.

³⁹ In artikel 83 VWEU.

⁴⁰ <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/51025/en>

⁴¹ [Encouraging hate crime reporting - The role of law enforcement and other authorities](#), FRA, 2021.

⁴² [COM\(2020\) 258 final](#).

ten volle kunnen doen gelden en beschermd worden tegen secundaire victimisatie⁴³. **De bestaande structuren voor de ondersteuning van slachtoffers van antisemitische incidenten in Europa zijn vaak ontoereikend.** De lidstaten worden aangemoedigd geïntegreerde en gerichte gespecialiseerde ondersteuningsdiensten op te zetten voor de meest kwetsbare slachtoffers, waaronder de slachtoffers van antisemitische haatmisdrijven. Zij moeten er ook voor zorgen dat politiemensen en anderen die in contact komen met slachtoffers van antisemitische haatmisdrijven specifieke opleiding genieten over non-discriminatie.

De Commissie zal blijven toezien op de uitvoering van de **richtlijn slachtofferrechten**⁴⁴, waarbij wordt gegarandeerd dat alle slachtoffers van misdrijven rechten hebben, met inbegrip van toegang tot gespecialiseerde hulporganisaties en beschermingsmaatregelen die zijn afgestemd op hun individuele behoeften en kwetsbaarheid. Met de **strategie voor de Europese justitiële opleiding 2021-2024**⁴⁵ ondersteunt de Commissie de opleiding van beoefenaars van juridische beroepen om ervoor te zorgen dat de EU-wetgeving correct wordt toegepast en dat beroepsbeoefenaars over de nodige vaardigheden beschikken. De Commissie zal ook de **ontwikkeling van opleidingen en materiaal over antisemitisme** ondersteunen en deze beschikbaar stellen op het “Europees opleidingsplatform”⁴⁶ van het Europees e-justitieportaal. Met de **EU-strategie voor de rechten van het kind**⁴⁷ streeft de Commissie ernaar kinderrechten in het EU-beleid te integreren en kinderen die het slachtoffer zijn van discriminatie, onder meer op grond van godsdienst of overtuiging, beter te beschermen.

Betrouwbare en vergelijkbare gegevens over antisemitische incidenten zijn van cruciaal belang om de verspreiding van antisemitisme in Europa in kaart te brengen en doeltreffend aan te pakken⁴⁸. De registratie van gerapporteerde incidenten is vaak inconsistent, aangezien de lidstaten daarvoor verschillende methoden hanteren en de gegevens daarom niet kunnen worden vergeleken. Binnen de Groep op hoog niveau voor de bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en andere vormen van onverdraagzaamheid **zal het FRA de lidstaten helpen hun methoden** voor het registreren en verzamelen van gegevens over haatmisdrijven, waaronder antisemitisme, **te verbeteren en op elkaar af te stemmen.**

Onderrapportage is een probleem: 79 % van de ondervraagde Joden rapporteerde bij geen enkele organisatie het ernstigste antisemitische incident dat ze meemaakten⁴⁹. In dit verband moeten de lidstaten het voor slachtoffers van antisemitische haatmisdrijven en haatzaaiende uitlatingen gemakkelijker maken om incidenten te rapporteren door verschillende kanalen te bieden, zodat meer incidenten worden gemeld en zij beter worden geregistreerd.

Belangrijkste maatregelen:

⁴³ Secundaire victimisatie kan worden omschreven als de negatieve gevolgen die slachtoffers kunnen ondervinden naar aanleiding van hun betrokkenheid bij een strafprocedure, waaronder blootstelling aan contact met de plegers, de gerechtelijke autoriteiten en/of het grote publiek.

⁴⁴ [Richtlijn 2012/29/EU](#)

⁴⁵ [COM\(2020\) 713 final](#)

⁴⁶ [Het Europees opleidingsplatform](#)

⁴⁷ [COM\(2021\) 142 final](#)

⁴⁸ [Duitsland](#) en het [Verenigd Koninkrijk](#) financieren niet-gouvernementele organisaties (ngo's) die antisemitische incidenten aan de hand van een met de politie overeengekomen methodologie registreren. Deze ngo's zijn verbonden met de Joodse gemeenschapsstructuren en de gegevens die zij verzamelen, worden opgenomen in de officiële politiestatistieken.

⁴⁹ [Tweede FRA-enquête 2018](#)

De Commissie zal:

- via het CERV-programma organisaties en projecten ondersteunen om **antisemitische haatuitingen en haatmisdrijven** te bestrijden en te registreren;
- de lidstaten onder meer met EU-financiering bijstaan om ervoor te zorgen dat **geïntegreerde en gerichte ondersteunende diensten** beschikbaar en toegankelijk zijn voor slachtoffers van antisemitische haatmisdrijven;
- meer ondersteuning bieden voor **opleidingsprogramma's en activiteiten voor capaciteitsopbouw inzake de bestrijding van antisemitisme voor beroepsbeoefenaars op het gebied van justitie en rechtshandhaving**, onder meer via het Europees netwerk voor justitiële opleiding (ENJO) en het Agentschap van de Europese Unie voor opleiding op het gebied van rechtshandhaving (Cepol).

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- de **omzetting en uitvoering van het kaderbesluit** betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat snel te voltooien en antisemitische haatuitlatingen en haatmisdrijven te vervolgen overeenkomstig de nationale en Uniewetgeving;
- hun activiteiten te coördineren met het ENJO en Cepol en samen te werken met maatschappelijke organisaties wat betreft **opleidingsactiviteiten** om antisemitisme aan te pakken.

1.3. Bestrijding van antisemitisme online

Antisemitisme is wijdverbreid op het internet⁵⁰ en kan leiden tot radicalisering en fysieke aanvallen. Antisemitische uitlatingen – zowel online als offline – die aanzetten tot geweld en haat, zijn strafbaar op grond van het kaderbesluit betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat. Antisemitische stereotypen, samenzweringsmythen en desinformatie zijn weliswaar niet noodzakelijkerwijs illegaal, maar wel schadelijk. Sinds het begin van de COVID-19-pandemie is antisemitisme op het internet sterk toegenomen⁵¹. Om dit probleem doeltreffend aan te pakken, is meer informatie nodig over de manier waarop antisemitische inhoud online verspreid wordt en over de achtergrond en beweegredenen van degenen die dergelijke inhoud delen. Er moeten ook nieuwe, innovatieve methoden worden gevonden om discriminatie en antisemitische haatuitlatingen online aan te pakken.

Nazi-gerelateerde symbolen, memorabilia en lectuur en hedendaagse bewerkingen zijn gemakkelijk online te vinden. Het weergeven of verkopen van dergelijke producten kan op grond van de nationale wetgeving ter uitvoering van het kaderbesluit een haatzaaiende uitlating vormen, wanneer publiekelijk wordt aangezet tot haat en geweld. Maar zelfs als dat niet het geval is, kan het online beschikbaar stellen de nazi-ideologie in stand houden en antisemitische subculturen voeden. Er moet meer in dialoog worden gegaan met het bedrijfsleven en IT-bedrijven op basis van de ervaringen die zijn opgedaan met de gedragscode ter bestrijding van illegale haatzaaiende uitlatingen op internet, om ervoor te zorgen dat zij meewerken om de weergave en/of verkoop van dergelijke artikelen te voorkomen.

⁵⁰ 89 % van de Europese Joden die aan de enquête hebben deelgenomen, beschouwt antisemitisme als het grootste probleem op het internet; daarbij verklaarde 80 % dat antisemitische uitlatingen de meest voorkomende uitingen van grievend taalgebruik zijn waarmee zij worden geconfronteerd. ([Tweede FRA-enquête 2018](#)). Joden zijn een belangrijk doelwit van grievend taalgebruik online (het gaat om 6,3 % tot 27,9 % van de gevallen, afhankelijk van het platform). Studie: [Heroes and scapegoats](#), 2021.

⁵¹ Uit de studie "[The rise of antisemitism online during the pandemic](#)" blijkt dat het aantal antisemitische posts op Franstalige accounts tijdens de pandemie verzevenvoudigd is en dergelijke posts in het Duits meer dan verdertienvoudigd.

In de **richtlijn audiovisuele mediadiensten**⁵² is bepaald dat de lidstaten ervoor moeten zorgen dat aanbieders van videoplatforms passende maatregelen nemen om het grote publiek te beschermen tegen audiovisuele inhoud en commerciële communicatie die aanzetten tot geweld of haat, met inbegrip van antisemitische inhoud. Het voorstel voor een **wet inzake digitale diensten**⁵³ bevat duidelijke, geharmoniseerde zorgvuldigheidsverplichtingen voor onlineplatforms, met inbegrip van meldings- en actieprocedures voor illegale inhoud en producten, die gebruikers in staat stellen haatzaaiende uitlatingen gemakkelijk en doeltreffend te rapporteren. Wat de zeer grote onlineplatforms betreft, heeft het voorstel tevens tot doel de resterende lacunes aan te pakken waardoor illegale en schadelijke onlinepraktijken, met name ten aanzien van kwetsbare groepen, mogelijk zijn.

De **gedragscode voor de bestrijding van illegale haatzaaiende uitlatingen op internet**⁵⁴ is een vrijwillige samenwerking tussen de Commissie en IT-bedrijven om de verspreiding van illegale haatuitingen – waaronder antisemitische haatuitingen – te voorkomen. Om het voor de EU-lidstaten gemakkelijker te maken op gecoördineerde wijze op te treden tegen groepen en individuen die haatzaaiende en terroristische online-inhoud verspreiden, coördineert Europol in heel Europa actiedagen voor de bestrijding van online racistische en xenofobe haatzaaiende uitlatingen⁵⁵ en online terroristische en gewelddadige extremistische inhoud, waaronder antisemitische inhoud.

In het kader van het **actieplan tegen desinformatie**⁵⁶ en het **actieplan voor Europese democratie**⁵⁷ zullen de Commissie en de EDEO, onder meer via de East StratCom Task Force van de EDEO, bijzondere aandacht blijven besteden aan de analyse van en reactie op campagnes van desinformatie, haatzaaiende uitlatingen, oproepen tot geweld en extremistische retoriek. Daarnaast wordt de **praktijkcode betreffende desinformatie**⁵⁸ aangescherpt⁵⁹, waardoor antisemitisme online ook krachtiger zal worden bestreden. Maatschappelijke organisaties werken nauw met de Commissie en onlineplatforms samen voor de toepassing van de gedragscode en de praktijkcode.

Nieuwe technologieën bieden nieuwe mogelijkheden om het leven van mensen te verbeteren, maar kunnen ook discriminatie verergeren en schadelijke online-inhoud, waaronder antisemitische inhoud, meer weerklank doen vinden. De **wet op de artificiële intelligentie (AI)**⁶⁰ heeft tot doel te voorkomen dat risicovolle AI-systemen discriminatie en vooroordelen, waaronder antisemitische haat, verspreiden. AI-algoritmen kunnen ook worden gebruikt om positieve boodschappen en tegengeluiden kracht bij te zetten door deskundigen samen te brengen om antisemitisme, samenzweringsmythen en ontkenning of verdraaiing van de feiten van de Holocaust online te bestrijden.

Belangrijkste maatregelen:

⁵² [Richtlijn 2010/13/EU](#)

⁵³ [COM\(2020\) 825 final](#)

⁵⁴ [Gedragscode voor de bestrijding van illegale haatzaaiende uitlatingen op internet](#)

⁵⁵ [Stopping Hate Speech Online: Europol Coordinates First Europe-Wide Action Day](#), 5 november 2020.

⁵⁶ [JOIN\(2018\) 36 final](#)

⁵⁷ [COM\(2020\) 790 final](#)

⁵⁸ [De praktijkcode betreffende desinformatie](#)

⁵⁹ [COM\(2021\) 262 final](#)

⁶⁰ [COM\(2021\) 206 final](#)

De Commissie zal:

- de strijd tegen online antisemitisme opvoeren door de oprichting te ondersteunen van een **Europees netwerk van betrouwbare flaggers en Joodse organisaties**, in overeenstemming met de gedragscode; daarnaast zal zij het Europees Waarnemingscentrum voor digitale media en zijn nationale hubs ondersteunen bij de **uitbreiding van hun capaciteit van factcheckers** van desinformatie en samenwerken met onafhankelijke organisaties om **teggeluiden** te ontwikkelen, ook in niet-EU-talen;
- een **hackathon** organiseren in het kader waarvan deskundigen van gedachten kunnen wisselen over de ontwikkeling van nieuwe innovatieve manieren om antisemitisme in de online en digitale omgeving aan te pakken;
- samenwerken met het bedrijfsleven en IT-bedrijven om **de illegale weergave en verkoop van Nazi-gerelateerde symbolen, memorabilia en lectuur online te voorkomen**;
- een **uitgebreide gegevensanalyse** uitvoeren om een beter inzicht te krijgen in de verspreiding en groei van antisemitisme online;
- antisemitische haatzaaiende uitlatingen bestrijden in de aangekondigde geactualiseerde **strategie voor een beter internet voor kinderen**.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- **maatschappelijke organisaties onder meer financieel te ondersteunen** bij de bestrijding van antisemitische haatzaaiende uitlatingen, desinformatie en samenzweringsmythen online, in de talen die voor de lidstaat relevant zijn;
- **de capaciteit** van de nationale rechtshandhavings- en justitiële autoriteiten om haatzaaiende uitlatingen op internet te vervolgen, **uitbreiden**.

1.4. Antisemitische discriminatie bestrijden

Joden lopen het risico gediscrimineerd te worden, met name wanneer zij als Joods kunnen worden geïdentificeerd, bijvoorbeeld wanneer zij een keppeltje of kettinkje met davidster dragen of wanneer zij openlijk over hun Joodse identiteit spreken. Zij lopen het risico te worden gediscrimineerd bij sollicitaties of op het werk en op andere gebieden zoals onderwijs, gezondheidszorg of huisvesting. Het EU-recht verbiedt discriminatie op grond van ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging, met inbegrip van antisemitisme. Uit hoofde van de **richtlijn rassengelijkheid**⁶¹ zijn Joden beschermd tegen discriminatie (waaronder intimidatie) op grond van “ras of etnische afstamming” in bepaalde aspecten van het leven⁶² en uit hoofde van de **richtlijn voor gelijke behandeling in arbeid en beroep**⁶³ tegen discriminatie of intimidatie op grond van godsdienst of overtuiging op de arbeidsmarkt.

Nationale organen voor gelijke behandeling bevorderen, monitoren en ondersteunen gelijke behandeling en analyseren de stand van zaken op dat gebied. Tegen 2022 zal de Commissie nieuwe wetgeving voorstellen om hun rol te versterken. Aan de hand van diversiteitshandvesten worden organisaties aangemoedigd om beleidsmaatregelen op het gebied van diversiteit en inclusie op de werkplek te ontwikkelen en uit te voeren. Het EU-platform van diversiteitshandvesten is opgericht om de uitwisseling mogelijk te maken van

⁶¹ [Richtlijn 2000/43/EG](#)

⁶² Werkgelegenheid en beroepsopleiding, sociale bescherming, met inbegrip van sociale zekerheid, sociale voordelen, onderwijs en de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten, met inbegrip van huisvesting.

⁶³ [Richtlijn 2000/78/EG](#)

ervaringen met en goede praktijken in het kader van de bestaande handvesten⁶⁴. Met deze handvesten moet ook systematisch worden ingegaan op de specifieke uitdagingen in verband met de vaststelling en bestrijding van antisemitisme op de werkplek.

Gegevens over gelijkheid die betrekking hebben op Joden zijn relatief schaars; dit komt omdat gegevensverzameling op basis van ras of etnische afkomst, godsdienst of overtuiging gevoelig ligt en omdat Europese Joden een tamelijk kleine groep vormen, waardoor brede enquêtes minder beschikbare geaggregeerde gegevens over hen opleveren. De EU-groep op hoog niveau inzake non-discriminatie, gelijkheid en diversiteit ondersteunt de lidstaten via een specifieke subgroep bij het verzamelen van gegevens om de stand van zaken met betrekking tot gelijkheid te helpen analyseren, met volledige eerbiediging van de grondrechten⁶⁵. Voorts zal de Commissie in samenwerking met de media, het maatschappelijk middenveld en vertegenwoordigers van mensen die tot een raciale of etnische minderheid behoren, een reeks acties op touw zetten om raciale en etnische stereotypen aan te pakken, alsook een actie die ervoor moet zorgen dat de verzameling van gegevens over gelijkheid, met name wat betreft gegevens die worden uitgesplitst naar ras of etnische afkomst⁶⁶, op consistente wijze gebeurt.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- uiterlijk in 2022 **bindende normen voor nationale organen voor gelijke behandeling** voorstellen en samenwerken met **Equinet⁶⁷ en organen voor gelijke behandeling** om hun kennis over antisemitisme te vergroten;
- in het kader van het instrument voor technische ondersteuning de lidstaten ondersteunen bij het **ontwerpen en uitvoeren van hervormingen** ter bestrijding van discriminatie in het algemeen – en antisemitisme in het bijzonder – op scholen, en daarbij onder meer een meerlandenbenadering hanteren om nauwere samenwerking te bevorderen en voort te bouwen op beste praktijken;
- gegevens over antisemitisme en Joden in de EU opnemen in **de verzameling van gegevens over gelijkheid** op grond van ras of etnische afkomst en godsdienst of overtuiging en ermee rekening houden bij gebruik van de gegevens.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- ervoor te zorgen dat de **nationale organen voor gelijke behandeling adequaat zijn toegerust** zodat gevallen van antisemitische discriminatie naar behoren kunnen worden aangepakt en gerapporteerd;
- door middel van gerichte acties zoals opleiding en voorlichting **te strijden tegen antisemitische discriminatie** op alle gebieden, waaronder onderwijs en opleiding, werkgelegenheid, gezondheidszorg en huisvesting.

1.5. De Europese Commissie geeft het goede voorbeeld

In het kader van haar eigen personeelsstrategie zal de Commissie blijven streven naar een **inclusieve en gevarieerde werkomgeving⁶⁸ die vrij is van antisemitisme**, door een beleid inzake diversiteit en gelijke behandeling te voeren waarbij intimidatie, discriminatie en elke vorm van racisme worden voorkomen. Zij zal haar personeel met name blijven voorlichten

⁶⁴ [EU-platform van diversiteitshandvesten](#)

⁶⁵ [Subgroup on Equality Data, FRA, 2019](#)

⁶⁶ [Actieplan tegen racisme, COM\(2020\) 565 final](#)

⁶⁷ Europees netwerk van nationale organen voor de bevordering van gelijke behandeling.

⁶⁸ De Europese Commissie heeft in november 2020 haar eigen Bureau voor diversiteit en inclusie opgericht.

over antisemitisme en de manier waarop dit kan worden bestreden, en de bekendheid met het Joodse leven en de Joodse cultuur blijven stimuleren, onder meer in het kader van een algemene focus op Europese kernwaarden zoals respect voor minderheidsgroepen. In opleidingen zullen eveneens onbewuste vooroordelen aan bod komen, waaronder onbewuste vooroordelen op basis van de perceptie van godsdienst of overtuiging. De Commissie zal stil blijven staan bij de Holocaust door middel van interne personeelsevenementen en bewustmakingsinitiatieven en zij zal de jaarlijkse Euro-Chanoekaviering⁶⁹ blijven organiseren om recht te doen aan de diversiteit onder het personeel. De Commissie verzoekt de andere EU-instellingen ook stappen te ondernemen om diversiteit en inclusie intern te bevorderen.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- een **multolerantiebeleid blijven hanteren ten aanzien van antisemitische incidenten** binnen de instelling, op basis van de definitie van de IHRA;
- voorzien in **opleiding voor specifiek personeel**, bijvoorbeeld humanresourcesmedewerkers, om antisemitisme te herkennen op basis van de definitie van de IHRA en, indien relevant, studiebezoeken organiseren, bijvoorbeeld aan Israël;
- het gebruik van flexibele **werkregelingen** aan te moedigen om alle personeelsleden in staat te stellen religieuze feest- en gedenkdagen in ere te houden;
- de Europese scholen uitnodigen alle leerlingen te onderwijzen over het Joodse leven in Europa, de Holocaust en antisemitisme, en **de jaarlijkse Internationale dag voor de herdenking van de Holocaust onder de aandacht brengen**, onder meer met mogelijke bezoeken aan herdenkingsmonumenten.

II. HET JOODSE LEVEN IN DE EU BESCHERMEN EN BEVORDEREN

“Ik ben bang dat ik lang genoeg heb geleefd om dingen te zien gebeuren waarvan ik dacht dat ze definitief tot het verleden behoorden, terwijl ze slechts sluimerden.”

– **Liliana Segre (overlevende van de Shoah)**

Willen Joden ten volle aan het Europese leven kunnen deelnemen, dan is het essentieel dat zij zich veilig voelen. Juist veiligheid is echter de grootste zorg van de Joodse gemeenschap⁷⁰. 38 % van de Joden heeft al overwogen te emigreren omdat zij zich niet veilig voelen in de EU⁷¹.

Een derde (34 %) van de Joden vermijdt ten minste af en toe Joodse evenementen of locaties te bezoeken omdat ze zich ter plaatse of op de weg ernaartoe niet veilig zouden voelen⁷².

⁶⁹ [Het Joodse feest van het licht](#)

⁷⁰ 47 % van de Europese Joden is bang binnen het jaar het slachtoffer te worden van antisemitische verbale beledigingen of intimidatie en 40 % om fysiek te worden aangevallen. ([Tweede FRA-enquête 2018](#)).

⁷¹ [Tweede FRA-enquête 2018](#)

⁷² [Tweede FRA-enquête 2018](#)

Verschillende dodelijke terroristische aanslagen in Europa hebben aangetoond dat Joodse gebouwen niet altijd adequaat worden beschermd. Hoewel de bescherming van alle burgers de verantwoordelijkheid is van de nationale autoriteiten, hebben de meeste Joodse gemeenschappen en maatschappelijke organisaties aanzienlijke financiële middelen moeten investeren in eigen veiligheidsmaatregelen.

2.1. Gewelddadig extremisme en terrorisme, gericht tegen Joden, bestrijden

De **strategie voor de Veiligheidsunie 2020-2025**⁷³ heeft tot doel ervoor te zorgen dat iedereen in de EU veilig is, in overeenstemming met de waarden en beginselen van de EU. Met de terrorismebestrijdingsagenda 2020⁷⁴ wordt de strijd tegen terrorisme en gewelddadig extremisme opgevoerd en wordt de weerbaarheid van de EU tegen terroristische dreigingen vergroot.

In het kader van het actieplan uit 2017 ter ondersteuning van de bescherming van openbare ruimten, waaronder gebedshuizen⁷⁵, heeft de Commissie meerdere richtsnoeren⁷⁶, instrumenten en opleidingen⁷⁷ ontwikkeld om het werk van de lidstaten en geloofsgemeenschappen op dit gebied te ondersteunen. In de conclusies van de Raad van juni 2021 over de bescherming van openbare ruimten⁷⁸ werd onderstreept dat voor gebedshuizen specifieke beschermingsmaatregelen nodig zijn.

De samenwerking tussen overheidsinstanties enerzijds en religieuze leiders en confessionele congregaties, waaronder Joodse, anderzijds moet verder worden versterkt om het veiligheidsbewustzijn te verbeteren en de betrokkenheid en weerbaarheid van de gemeenschappen te vergroten door middel van activiteiten voor het opbouwen van vertrouwen. Op die manier kunnen goede praktijken voor en opleiding op het gebied van de bescherming van gebedshuizen, die steeds vaker het doelwit zijn van terroristische aanslagen, worden bevorderd. De Commissie zal ook een **conferentie op hoog niveau** organiseren over de bescherming van de Joodse gemeenschappen in de EU.

De Commissie zal, in het kader van haar steun voor de bescherming van openbare ruimten, de lidstaten en de Joodse gemeenschappen ondersteuning blijven bieden om **de bescherming van gebedshuizen te verbeteren**. De volgende oproep tot het indienen van voorstellen zal in 2022 worden gepubliceerd; daarbij zal het totale bedrag worden verhoogd tot 24 miljoen EUR. De Commissie zal samen met het Inlichtingen- en situatiecentrum van de Europese Unie de mogelijkheid onderzoeken om **regelmatig EU-beoordelingen uit te voeren van de specifieke dreigingen voor Joden, Joodse gemeenschappen en gebedshuizen**, met als doel de specifieke veiligheidsrisico's beter te begrijpen, te voorkomen en aan te pakken en voor betere bescherming te zorgen.

Om gewelddadig extremisme te bestrijden, is het van essentieel belang onze democratische samenlevingen te versterken en de samenleving beter bestand te maken tegen extremistische ideologieën. Antisemitisme doet zich voor in het spectrum van extremistische ideologieën, variërend van jihadisme tot gewelddadig rechts-extremisme. Radicalisering, werving en de voorbereiding van terroristische aanslagen vinden vaak online plaats. Om dit tegen te gaan, zijn onlineplatforms krachtens de **verordening inzake het tegengaan van de verspreiding**

⁷³ [COM\(2020\) 605 final](#)

⁷⁴ [COM\(2020\) 795 final](#)

⁷⁵ [COM\(2017\) 612 final](#)

⁷⁶ [Guideline – Building Perimeter Protection](#), JRC, 2020.

⁷⁷ Elk najaar organiseert de Commissie een opleiding over de bescherming van openbare ruimten voor deelnemers uit religieuze gemeenschappen.

⁷⁸ [Conclusies van de Raad over de bescherming van openbare ruimten](#), 7 juni 2021.

van **terroristische online-inhoud**⁷⁹ verplicht een actievere rol te spelen bij het opsporen van dergelijke inhoud en deze binnen één uur te verwijderen.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- EU-financiering verstrekken ter ondersteuning van projecten die gericht zijn op de **bescherming van openbare ruimten en gebedshuizen**, en in samenwerking met de lidstaten de bestaande nationale veiligheids- en beschermingsmaatregelen in kaart brengen;
- **onderzoeks- en innovatieactiviteiten** blijven financieren, in de eerste plaats via het programma Horizon Europa, om de huidige radicaliseringstrends beter te begrijpen, alsook de middelen en werkwijzen om ze doeltreffend te voorkomen en erop te reageren;
- de **operationele ondersteuning** van de lidstaten en de Joodse gemeenschappen versterken door opleidingen over veiligheidsmaatregelen aan te bieden. Het zal daarbij onder meer gaan om bezoeken van veiligheidsadviseurs van de EU aan de lidstaten om een **netwerk van opleiders** op het gebied van de bescherming van gebedshuizen op te zetten;
- via het **netwerk voor voorlichting over radicalisering** de specifieke relevantie en implicaties van antisemitisme bij haar werkzaamheden op het gebied van de preventie en bestrijding van gewelddadig extremisme in kaart brengen;
- nauw **samenwerken met Europol**, onder meer de EU-eenheid voor de melding van internetuitingen, bij de bestrijding van online antisemitisch terrorisme en gewelddadig extremisme, door maatregelen te nemen tegen groepen en personen die terroristische online-inhoud verspreiden, en om ervoor te zorgen dat **de verordening inzake terroristische online-inhoud snel wordt uitgevoerd**;
- de herdenking ondersteunen van **slachtoffers van terroristische aanslagen, onder meer door middel van een digitale slachtoffermuur**.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- de nodige maatregelen te nemen om **de veiligheid van Joodse gebouwen te waarborgen** en daarvoor voldoende financiële of andere steun te verlenen, waarvoor zij onder meer ondersteuning kunnen krijgen in het kader van de nationale jaarprogramma's van het **EU-Fonds voor interne veiligheid – Politie**;
- EU-instrumenten en -richtsnoeren⁸⁰ **voor de bescherming van gebedshuizen** te integreren in en toe te passen als onderdeel van hun nationale strategieën inzake antisemitisme;
- **gebruik te maken van de ondersteuning van Europol voor activiteiten op het gebied van terrorismebestrijding**, zowel online als offline, en gerelateerde onderzoeken, onder meer in verband met racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme.

2.2. Het Joodse leven en de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging bevorderen

⁷⁹ [Verordening \(EU\) 2021/784](#)

⁸⁰ Bijvoorbeeld het instrument voor kwetsbaarheidsbeoordeling en de [EU Quick Guide to support the protection of places of worship](#)

Het Joodse leven maakt deel uit van de diversiteit van de EU. Joden kunnen seculier, liberaal, hervormingsgezind, agnostisch, orthodox of ultraorthodox zijn; zij kunnen van Asjkenazisch of Sefardisch origine zijn; zij kunnen afkomstig zijn uit de voormalige Sovjet-Unie, het Midden-Oosten, Centraal-Azië, Afrika of elders. Veel Joden behoren tot gemengde families, hetgeen de gemeenschap qua afkomst en overtuigingen nog diverser maakt⁸¹. Echter, hoewel de Joden reeds lange tijd in Europa aanwezig zijn, is **de kennis over het Joodse leven en het jodendom** bij veel mensen beperkt. Slechts 3 % van de Europeanen denkt “zeer goed geïnformeerd” te zijn over de Joodse geschiedenis, gewoonten en gebruiken, en 68 % zegt er “niet mee bekend te zijn”⁸². Om vooroordelen te weg te nemen en te komen tot een volwaardige erkenning van het **Joodse leven als onderdeel van de Europese samenleving** moet de bekendheid van het grote publiek met de Joodse geschiedenis en cultuur worden verbeterd⁸³.

Joden drukken hun Joods-zijn uit via specifieke culturele, traditionele en religieuze gebruiken die hun geschiedenis in herinnering brengen en lessen bevatten voor de toekomstige generaties. Een van deze gebruiken is het Toe Bisjwat (het nieuwjaar van de bomen), een Joodse feestdag in het voorjaar waarop het ontwaken van de natuur wordt gevierd en bomen worden geplant.

Sjechita, het koosjer slachten⁸⁴ van dieren, is een ander voorbeeld. In zijn arrest van december 2020 over ritueel slachten erkende het Hof van Justitie van de EU (HvJ-EU)⁸⁵ dat de lidstaten verschillende voorschriften kunnen vaststellen op basis van de nationale context, met inachtneming van artikel 11, lid 1, van het Handvest⁸⁶, mits zij een redelijk evenwicht vinden tussen de eerbiediging van de vrijheid om godsdienst te belijden en de bescherming van het dierenwelzijn⁸⁷.

Het Joodse leven kan alleen gedijen in een inclusieve samenleving, voortbouwend op sterke en betrouwbare betrekkingen met andere gemeenschappen, waaronder gemeenschappen die zich pas recentelijk hebben gevormd, met name op lokaal niveau. Cultuur kan een belangrijke rol spelen bij de ontwikkeling van een inclusieve samenleving. Of het nu gaat om muziek, film of podiumkunsten: de culturele sector is een krachtig instrument om inclusie te bevorderen en alle vormen van discriminatie te bestrijden. De **Commissie ondersteunt de Joodse kunst en cultuur** via financieringsprogramma's van de EU, zoals het programma Creatief Europa, met als doel stereotypen in de Europese samenleving – onder meer over Joden – weg te nemen.

Sport en de media spelen ook een belangrijke rol bij het bevorderen van inclusie. In het voetbal worden antisemitische gedragingen en incidenten door sommige nationale federaties en clubs al aangepakt. De Commissie zal nauw samenwerken met het maatschappelijk middenveld en andere betrokken actoren bij initiatieven om de strijd tegen antisemitisme en

⁸¹ [Jews in Europe at the turn of the Millennium – Population trends and estimates](#), Sergio DellaPergola en Daniel Staetsky, JPR European Jewish Demography Unit, oktober 2020.

⁸² [Eurobarometer 484: Perceptions of antisemitism, januari 2019](#)

⁸³ Een verbod op besnijdenis en een verbod op ritueel slachten zou voor respectievelijk 82 % en 69 % van de Joodse bevolking in de EU een probleem vormen ([tweede FRA-enquête 2018](#)).

⁸⁴ Ritueel slachten (“sjechita”) is de praktijk waarbij dieren koosjer worden geslacht volgens een voorgeschreven gebruik met het oog op voedselproductie. Voor 69 % van de Joden zou een verbod op ritueel slachten een probleem vormen ([tweede FRA-enquête 2018](#)).

⁸⁵ [Zaak C-336/19](#); Centraal Israëlitisch Consistorie van België e.a., 17 december 2020.

⁸⁶ Artikel 11, lid 1: “Eenieder heeft recht op vrijheid van meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid een mening te hebben en de vrijheid kennis te nemen en te geven van informatie of ideeën, zonder inmenging van enig openbaar gezag en ongeacht grenzen.”

⁸⁷ Punt 71 van het arrest. Op grond van Verordening (EG) nr. 1099/2009 van de Raad is traditioneel slachten toegestaan voor zover dat nodig is voor de behoeften van de betrokken religieuze gemeenschappen, en moeten stringenter nationale voorschriften naar behoren worden gemotiveerd.

racisme in het voetbal op te voeren in het kader van de komende samenwerkingsovereenkomst met de UEFA (2022-2024) en om, in samenwerking met andere partnerorganisaties, antisemitisme in de sport in het algemeen aan te pakken, onder meer aan de hand van socialemediacampagnes. Ook in de media komen stereotypen voor. Met inachtneming van de persvrijheid zal de Commissie ondersteuning bieden voor **opleidingen van journalisten** over het herkennen van alle vormen van antisemitisme en het blootleggen van antisemitische vooroordelen in de berichtgeving.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- de kennis over en het begrip van het Joodse leven bij het grote publiek verbeteren door middel van een **voorlichtingscampagne** in nauwe samenwerking met de Joodse gemeenschappen, onder meer aan de hand van **interculturele en interreligieuze dialoog** en activiteiten;
- de **Joodse traditie om bomen te planten** op Toe Bisjwat, waar onder meer ook schoolkinderen aan deelnemen, in verband brengen met de **toezegging van de EU om tegen 2030 drie miljard extra bomen te planten** in het kader van de strategieën inzake biodiversiteit en bosbouw waardoor zowel het Joodse gebruik als het streven van de Commissie aan bekendheid wint⁸⁸;
- de **uitwisseling van praktijken** faciliteren tussen overheidsinstanties en de Joodse en moslingemeenschappen op het gebied van slachten op basis van religieuze tradities, daarbij voortbouwend op de ervaring van internationale organisaties zoals de VN, de OVSE/het ODIHR en de Raad van Europa;
- actie ondernemen om **op regionaal en lokaal niveau** antisemitisme te bestrijden en het Joodse leven te bevorderen, onder meer door **goede praktijken en opleidingen** in kaart te brengen en daarover een gids op te stellen voor organisaties die op regionaal en lokaal niveau actief zijn;
- via het **Europees integratienetwerk** de uitwisseling ondersteunen van goede praktijken wat betreft het informeren van migranten over de waarden van de EU, waaronder de bestrijding van antisemitisme, door bijvoorbeeld samen te werken met migranten als ambassadeurs voor de waarden van de EU.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- door middel van **juridische en beleidsmaatregelen** ervoor te zorgen dat religieuze groepen of gemeenschappen, met inbegrip van Joden, hun leven kunnen leiden overeenkomstig hun religieuze en culturele tradities;
- **het Joodse leven en de Joodse tradities beter bekend** te maken bij het grote publiek, onder meer door dagen die belangrijk zijn voor Joden publiek onder de aandacht te brengen, projecten te financieren en campagnes te voeren.

2.3. Het Joodse erfgoed beschermen

Het Joods cultureel erfgoed maakt een integrerend deel uit van de Europese cultuur. De uitroeiing van Joodse gemeenschappen tijdens de Holocaust heeft het gezicht van Europa veranderd en bijgevolg zijn veel gebouwen, begraafplaatsen en andere Joodse erfgoedlocaties onbeheerd of ongebruikt achtergebleven. Dit “weeserfgoed” bevindt zich nu vaak in slechte staat of dreigt in verval te raken.

⁸⁸ [COM\(2020\) 380 final](#)

Het **Europees actiekader voor cultureel erfgoed**⁸⁹ omvat een specifieke maatregel inzake Joodse begraafplaatsen in Europa. Het cultureel erfgoed van Europa, met inbegrip van het Joodse erfgoed, wordt ondersteund aan de hand van een reeks beleidsmaatregelen, programma's en financieringsmaatregelen van de EU, met name Creatief Europa, Horizon Europa, Erasmus+, CERV en de fondsen voor cohesiebeleid. In het Kaderverdrag van de Raad van Europa over de waarde van cultureel erfgoed voor de samenleving (Verdrag van Faro)⁹⁰ worden de belangrijke aspecten van erfgoed benadrukt die verband houden met mensenrechten en democratie, en wordt een breder begrip van erfgoed en de relatie ervan met gemeenschappen en de samenleving bevorderd⁹¹. De Verklaring van Terezín over de omgang met bezittingen van slachtoffers van de Holocaust en aanverwante zaken⁹², die in 2009 door alle lidstaten is ondertekend⁹³, bevat verschillende maatregelen met het oog op herstelrecht voor de slachtoffers van de nazi-vervolging en hun nakomelingen. In het kader van DiscoverEU⁹⁴ worden jonge reizigers aangemoedigd om cultureel-erfgoedlocaties te bezoeken zodat zij het cultureel erfgoed van Europa beter leren kennen.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- steden uitnodigen om de geschiedenis van hun minderheden, met inbegrip van de geschiedenis van de Joodse gemeenschap, aan bod te laten komen wanneer zij zich kandidaat stellen voor de titel “**Culturele Hoofdstad van Europa**”;
- het Joodse erfgoed in Europa onder de aandacht brengen op de Europese Erfgoeddagen, die een gezamenlijk initiatief zijn van de Raad van Europa en de Commissie;
- het **project inzake digitale opsporing van Joodse cultuurgoederen**⁹⁵ voortzetten, dat tot doel heeft een uitgebreide databank te ontwikkelen met informatie over culturele goederen in Joods bezit die door de nazi's zijn geplunderd, goede praktijken te verzamelen en voorlichtingsactiviteiten voor te stellen;
- een voorbereidende actie opstarten voor de **bescherming van de Joodse begraafplaatsen in Europa** waarbij wordt voortgebouwd op de resultaten van twee eerdere proefprojecten van het Europees Parlement⁹⁶ op dit gebied en waarbij groepen die zich bezighouden met het behoud van Joodse begraafplaatsen met elkaar in contact komen;
- **jongeren** die in Europa rondreizen in het kader van **DiscoverEU** aanmoedigen Joodse erfgoedlocaties te bezoeken.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- de Europese Erfgoeddagen te promoten en te ondersteunen en daarbij **het Joodse erfgoed in de nationale context** onder de aandacht te brengen, onder meer in nationale musea, door de overheid gesteunde festivals en de kunsten;
- in het kader van de Overeenkomst van Faro het **behoud en de bescherming van**

⁸⁹ [Europees actiekader voor cultureel erfgoed](#)

⁹⁰ [Het Verdrag van Faro](#) is op 13 oktober 2005 door het Comité van Ministers van de Raad van Europa aangenomen, op 27 oktober 2005 opengesteld voor ondertekening door de lidstaten en op 1 juni 2011 in werking getreden.

⁹¹ [Resolutie 2309 \(2019\)](#)

⁹² [Verklaring van Terezín 2009](#)

⁹³ Zie ook: [A Joint Declaration of the European Commission and the Czech EU Presidency](#), ondertekend op 29 juni 2009.

⁹⁴ https://europa.eu/youth/discovereu_nl

⁹⁵ De databank die het resultaat is van fase I van het project is beschikbaar op: <https://pilot-demo.jdcrp.org>

⁹⁶ <https://www.esjf-surveys.org/>

Joods erfgoed te bevorderen;

- de financieringsmogelijkheden van de EU, waaronder het **fonds voor het cohesiebeleid**, benutten om het Joodse erfgoed te beschermen;
- **uitvoering geven aan de Verklaring van Terežín** van 2009.

III. ONDERWIJS, ONDERZOEK EN HERDENKING

“Wat geweldig dat niemand ook maar één moment hoeft te wachten met het verbeteren van de wereld.”

– Anne Frank

Om de toekomst van Europa vorm te geven, is het belangrijk dat mensen het verleden begrijpen. Kennis over het Joodse leven en antisemitisme in Europa door de eeuwen heen en de impact van de Holocaust op het Joodse volk en het Europese continent is essentieel om het antisemitisme van vandaag te begrijpen en te voorkomen dat dergelijke gruweldaden zich ooit opnieuw voordoen. **Onderwijs en onderzoek op het gebied van het Joodse leven, antisemitisme en de Holocaust** zijn in dat opzicht uiterst belangrijk en moeten niet alleen gericht zijn op de Holocaust, maar ook op de bijdrage van de Joden aan de Europese samenleving.

In de mededelingen over respectievelijk de **Europese onderwijsruimte**⁹⁷ en de nieuwe **Europese onderzoeksruimte**⁹⁸ komen inclusie, gelijkheid en non-discriminatie aan bod. In het kader van het komende **Pact voor onderzoek en innovatie** heeft de Commissie ook voorgesteld om van gelijke kansen een waarde te maken die de lidstaten delen op het gebied van onderzoek en innovatie.

In het **actieplan voor digitaal onderwijs** (2021-2027) wordt benadrukt hoe belangrijk het is om desinformatie aan te pakken en de digitale geletterdheid in onderwijs en opleiding te bevorderen; daartoe moeten richtsnoeren voor leerkrachten en opleiders worden ontwikkeld met het oog op het bevorderen van kritisch denken, verdraagzaamheid en weerbaarheid online. Voorts hebben Unesco en de OVSE/het ODIHR er herhaaldelijk op aangedrongen in de deelnemende landen, waaronder de EU-lidstaten, onderwijsprogramma's te bevorderen om jongeren bewust te maken van de waarde van wederzijds respect en begrip. Unesco en de OVSE/het ODIHR moedigen onderwijs over antisemitisme aan waarbij een systematische benadering wordt gehanteerd, met onder meer de ontwikkeling en het gebruik van leerplannen om hedendaagse vormen van antisemitisme aan te pakken⁹⁹.

3.1. Onderwijs en onderzoek op het gebied van antisemitisme en het Joodse leven

Elk kind moet leren over het Joodse leven en antisemitisme als integrerende onderdelen van de Europese geschiedenis. Onderwijs kan **jongeren beter bestand maken tegen antisemitische ideeën** en ideologieën en tegen alle vormen van onverdraagzaamheid en discriminatie. De kans krijgen in contact te komen met de Joodse gemeenschap en haar leden, alsook met andere minderheden en religieuze groepen, kan ook het wederzijds begrip bevorderen. Het **Europees Jaar van de jeugd 2022** zal daartoe nieuwe mogelijkheden bieden. Scholen en campussen moeten voor iedereen veilige plekken zijn. Leerkrachten

⁹⁷ [COM\(2020\) 625 final](#)

⁹⁸ [COM\(2020\) 628 final](#)

⁹⁹ Het ODIHR heeft een verzameling van middelen en programma's opgezet om mensen bewuster te maken van discriminatie, haatmisdrijven, antisemitisme en andere vormen van onverdraagzaamheid, onder meer jegens moslims, christenen en mensen met een andere godsdienst of overtuiging. Meer informatie op de website van de [OVSE/het ODIHR](#)

moeten antisemitisme, de Holocaust, het Joodse leven en de Joodse geschiedenis aan bod kunnen laten komen, ook in multiculturele klaslokalen.

De Commissie ondersteunde het onderzoek naar antisemitisme, het Joodse leven en de Holocaust al via Horizon 2020 en het programma Europa voor de burger en zal dat blijven doen in het kader van de opvolgers van die programma's, namelijk Horizon Europa¹⁰⁰ en de CERV-programma's. Het verband tussen de universitaire leerstoelen over antisemitisme en Joodse studies is in de EU echter tamelijk los. Er is geen **overkoepelende onderzoekshub**. De onderzoeksinspanningen over alle aspecten van antisemitisme en het Joodse leven in Europa moeten worden opgevoerd, als aanvulling op het onderzoek over de Holocaust.

De EU heeft het voortouw genomen bij de inspanningen om te zorgen voor vergelijkbare gegevens over de ervaringen met en de perceptie van antisemitisme. De **FRA-enquête over de ervaringen van Joden met antisemitisme** zal in 2023 en daarna op gezette tijden worden herhaald. De **Eurobarometer over de perceptie van antisemitisme** bij het grote publiek zal voor de tweede maal worden uitgevoerd in 2024 en vervolgens om de vijf jaar. Om de beleidsvorming op basis van feitenmateriaal verder te vergemakkelijken, is meer onderzoek nodig naar antisemitische vooroordelen onder de bevolking in het algemeen.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- in samenwerking met de lidstaten en de onderzoeksgemeenschap de oprichting van een **Europese hub voor onderzoek over hedendaags antisemitisme en het Joodse leven en de Joodse cultuur** bevorderen dat het multidisciplinair onderzoek in heel Europa stimuleert, en zij zal via Horizon Europa **onderzoek** financieren naar verschillende structurele vormen van racisme en vreemdelingenhaat, rekening houdend met nationale specifieke kenmerken en intersectionaliteit;
- de ontwikkeling ondersteunen van een **netwerk van jonge Europese ambassadeurs ter bevordering van de herdenking van de Holocaust** in scholen, universiteiten en instellingen voor beroepsonderwijs en -opleiding;
- een **EU-brede enquête financieren over antisemitische vooroordelen** bij de algemene bevolking van alle lidstaten, ook bij jongeren;
- de lidstaten via de nieuwe **Werkgroep inzake gelijkheid en waarden in onderwijs en opleiding** ondersteunen bij het opvoeren van hun inspanningen om gemeenschappelijke waarden en inclusief onderwijs te bevorderen en uitvoering te geven aan de Aanbeveling van de Raad inzake de bevordering van gemeenschappelijke waarden, inclusief onderwijs en de Europese dimensie in lesgeven¹⁰¹, onder meer inzake het Joodse leven en de Joodse tradities;
- via Erasmus+ en het Europees Solidariteitskorps activiteiten ondersteunen die gericht zijn op de bevordering van de Europese waarden en de bestrijding van alle vormen van discriminatie en onverdraagzaamheid, **met inbegrip van antisemitisme**, door burgerschapsvorming en de deelname van jongeren aan het democratische leven te bevorderen;
- de **opleiding van onderwijsprofessionals** ondersteunen in samenwerking met Unesco en de OSCE/het ODIHR, op basis van hun richtsnoeren voor de aanpak van antisemitisme via onderwijs, respectievelijk voor beleidsmakers en instellingen voor lerarenopleiding;

¹⁰⁰ Zo zal met de eerste oproepen in het kader van Horizon Europa het onderzoek naar verschillende structurele vormen van racisme en vreemdelingenhaat worden gefinancierd, rekening houdend met nationale specifieke kenmerken en intersectionaliteit.

¹⁰¹ [Aanbeveling van de Raad \(2018/C 195/01\)](#) van 22 mei 2018.

- de lidstaten ondersteuning bieden bij het ontwerpen en **uitvoeren van hervormingen op scholen** met de bedoeling discriminatie in het algemeen en antisemitisme in het bijzonder te bestrijden, via het instrument voor technische ondersteuning.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- de **kennis over het Joodse leven, antisemitisme en de Holocaust** te bevorderen door middel van onderwijs en onderzoek, en waar mogelijk uitwisselingen met lokale gemeenschappen aan te moedigen;
- incidenten van **antisemitische discriminatie op scholen** te rapporteren en te registreren en schooldirecteuren en leerkrachten te ondersteunen bij de aanpak ervan.

3.2. Onderwijs, onderzoek en herdenking van de Holocaust

De Holocaust, waarbij zes miljoen Joodse kinderen, vrouwen en mannen werden vermoord, is een bepalend onderdeel van de Europese geschiedenis. Hoewel Joden het voornaamste doelwit van het naziregime waren, werden ook andere groepen vervolgd, waaronder Roma, personen met een handicap, Slaven, getuigen van Jehovah, lhbtq'ers en politieke dissidenten.

Al tientallen jaren delen de overlevenden van de Holocaust hun verhalen in het kader van de **herdenkingstraditie**. Vandaag hebben alle overlevenden een hoge leeftijd bereikt of zijn overleden. Mensen die volwassen waren tijdens de Tweede Wereldoorlog en die de duidelijkste herinneringen hadden aan de Holocaust zijn niet langer onder ons. Hun erfenis behouden en eren, ervoor zorgen dat hun verhalen niet worden vergeten en dat ze correct worden naverteld, en nieuwe vormen van herdenking vinden, zijn uitdagingen en plichten voor deze generatie en toekomstige generaties Europeanen.

Momenteel heeft één op de twintig Europeanen nog nooit van de Holocaust gehoord, en minder dan de helft van de Europeanen denkt dat het onderwijs erover op school volstaat¹⁰². **Onderwijs en onderzoek** spelen een belangrijke rol bij voorlichting over de Holocaust.

Vrij, open en onafhankelijk onderzoek is een kernwaarde van democratieën. Onderzoek naar alle aspecten van de Holocaust is ook belangrijk om meer inzicht te krijgen in hoe de Holocaust in Europa kon plaatsvinden. Met 25 miljoen EUR (2010-2024)¹⁰³ brengt het project **“European Holocaust Research Infrastructure”** (EHRI)¹⁰⁴ – het grootste door de EU gefinancierde onderzoeksinitiatief inzake de Holocaust wereldwijd – de onderzoeksgemeenschap samen door bronnen in verband met de Holocaust die los van elkaar bestaan, overal in Europa en daarbuiten beschikbaar te stellen. In dit verband zal het aandachtsgebied van het onderzoek van de EHRI worden uitgebreid naar uitingen van antisemitisme die tot de Holocaust hebben geleid.

Er moeten ook bewustmakingscampagnes worden ontwikkeld, met name op lokaal niveau, waar plaatsen “waar de Holocaust zich heeft voltrokken”, – van synagogen tot Joodse culturele locaties, en van onderduik- tot fusilladeplaatsen – vaak niet zichtbaar zijn. Het kan daarbij gaan om **een netwerk dat scholieren, mensen uit de praktijk en het grote publiek in staat stelt het spoor te volgen van de ononderbroken Joodse aanwezigheid in Europa** in de loop der eeuwen en om lokale initiatieven om culturele en gedenkplaatsen te bezoeken en in ere te herstellen.

¹⁰² Twee derde van de Europeanen is ervan overtuigd dat het herdenken van de Holocaust helpt om te voorkomen dat dergelijke wreedheden ooit nog zullen plaatsvinden. ([CNN Poll: Anti-Semitism in Europe – A shadow over Europe, 2018](#)).

¹⁰³ De EHRI, die wordt gefinancierd uit de kaderprogramma's voor onderzoek en innovatie van de EU, wordt momenteel omgezet in een vaste Europese infrastructuur met financiering van de lidstaten.

¹⁰⁴ <https://www.ehri-project.eu/>

De Commissie zal ook het **openbare debat** (online of algemeen toegankelijke bijeenkomsten) over het belang van de Holocaust in een diverse EU stimuleren en de oprichting van een participatief **Europees monument voor de Holocaust** in Brussel steunen, gekoppeld aan kunstwerken in de hoofdsteden van de EU.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- steun, waaronder financiële steun, verlenen voor de **oprichting van een netwerk van locaties “waar de Holocaust zich heeft voltrokken”**, in samenwerking met de lokale gemeenschappen;
- **projectfinanciering beschikbaar stellen via het onderdeel Herdenking** van het CERV-programma om de Holocaust te herdenken, onder meer via de **digitalisering van archieven en getuigenissen** van overlevenden van de Holocaust;
- in samenwerking met de vertegenwoordigingen van de Commissie in de lidstaten en de EU-delegaties aanwezig blijven bij en steun blijven verlenen aan de **herdenkingsdagen voor de Holocaust en de daarmee samenhangende evenementen**, zowel op EU-niveau als op nationaal niveau.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- **de Holocaust in het openbaar te herdenken** in nauwe samenwerking met de Joodse gemeenschap, en onder meer met medewerking van de nationale parlementen;
- ervoor te zorgen dat het **universele karakter van de Holocaust aan bod komt in het onderricht erover** en te beoordelen of doeltreffend over het onderwerp wordt onderwezen, ook in multi-etnische en diverse klassen;
- **actieve partners te worden bij de implementatie van de EHRI**, onder meer door middel van financiële bijdragen.

3.3. Ontkenning, bagatellisering en verdraaiing van de feiten van de Holocaust

De uitingen van ontkenning, bagatellisering en verdraaiing van de feiten van de Holocaust nemen helaas toe. 53 % van de Europeanen ziet de ontkenning van de Holocaust als een probleem in hun land¹⁰⁵. 62 % van de Joden heeft niet-Joden minstens af en toe de Holocaust zien of horen afdoen als een mythe of als iets wat overdreven wordt¹⁰⁶. Ontkenning, bagatellisering en verdraaiing van de feiten van de Holocaust worden vaak gebruikt om haat tegen Joden te voeden en in een poging om de Europese en Joodse geschiedenis te herschrijven. Het feit dat dit ons collectief historisch besef en de veerkracht en samenhang van onze democratische samenlevingen ondergraaft, mag niet worden onderschat en moet specifiek worden aangepakt. Haatzaaiende uitlatingen waarmee de Holocaust wordt vergoelijkt, ontkend of verregaand gebagatelliseerd, zijn verboden op grond van het kaderbesluit betreffende de bestrijding van racisme en vreemdelingenhaat¹⁰⁷.

Met het oog op voorlichting en bewustmaking werkt de Commissie samen met de IHRA om dit verschijnsel te bestrijden, via haar permanent internationaal partnerschap en op basis van de definitie van ontkenning en verdraaiing van de feiten van de Holocaust van de IHRA¹⁰⁸. Een voorbeeld hiervan is de bewustmakingscampagne #ProtectTheFacts¹⁰⁹, die tot doel heeft

¹⁰⁵ [Eurobarometer 484: Perceptions of antisemitism, januari 2019](#)

¹⁰⁶ [Tweede FRA-enquête 2018](#)

¹⁰⁷ [Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van 28 november 2008](#)

¹⁰⁸ [Werkdefinitie van ontkenning en verdraaiing van de feiten van de Holocaust van de IHRA](#)

¹⁰⁹ <https://ec.europa.eu/newsroom/just/items/700272/default>; www.againstholocaustdistortion.org

verdraaiing van de feiten van de Holocaust te bestrijden. **In samenwerking met de IHRA en Unesco** zal de Commissie andere initiatieven verder ontwikkelen op basis van de aanbeveling van de IHRA inzake het herkennen en bestrijden van verdraaiing van de feiten van de Holocaust¹¹⁰.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie zal:

- het gebruik van de **definitie van ontkenning en verdraaiing van de feiten van de Holocaust van de IHRA** ten behoeve van onderwijs en bewustmaking bevorderen;
- een **handboek opstellen over beste praktijken voor de bestrijding van ontkenning, bagatellisering en verdraaiing van de feiten van de Holocaust**;
- samen met Unesco, de IHRA en andere internationale partners en maatschappelijke organisaties sociale **mediacampagnes** steunen en bevorderen om ontkenning en verdraaiing van de feiten van de Holocaust onder de aandacht te brengen en actief te bestrijden.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- actief deel te nemen aan **bewustmakingscampagnes ter bestrijding van de ontkenning, bagatellisering en verdraaiing van de feiten van de Holocaust**.

IV. HET VOORTOUW NEMEN BIJ DE WERELDWIJDE STRIJD TEGEN ANTISEMITISME

“De wereld zoals we die hebben gecreëerd, is een product van ons denken. Zij kan niet worden veranderd als we niet ook anders gaan denken.”

— **Albert Einstein**

Wereldwijd zijn er naar schatting 15,2 miljoen Joden¹¹¹. Hiervan woont 45 % (ofwel 6,9 miljoen) in Israël. Met ongeveer 6 miljoen mensen hebben de Verenigde Staten de op een na grootste Joodse gemeenschap. Daarnaast wonen er 1,5 miljoen Joden in de EU. De overige Joden wonen verspreid over de rest van de wereld¹¹².

Antisemitische vooroordelen komen overal ter wereld voor. Volgens het onderzoek¹¹³ van de Anti-Defamation League naar opvattingen over Joden koestert 74 % van de bevolking in het Midden-Oosten en Noord-Afrika antisemitische denkbeelden, hoewel er ook sprake is van positieve signalen, zoals de recente normalisering van de betrekkingen tussen een aantal landen en Israël¹¹⁴ ¹¹⁵. In West-Europa¹¹⁶ bedraagt het cijfer 24 % en in Oost-Europa 34 %, terwijl het in Noord- en Zuid-Amerika gaat om 19 %, in Azië om 22 % en in Sub-Saharaans Afrika om 23 %. De situatie en de omvang van de Joodse gemeenschappen verschillen

¹¹⁰ [Aanbeveling inzake het herkennen en bestrijden van verdraaiing van de feiten van de Holocaust](#) van de IHRA.

¹¹¹ <https://www.jewishagency.org/jewish-population-5782/>

¹¹² “[World Jewish Population 2019](#)”, Sergio DellaPergola, in: Arnold Dashefsky en Ira M. Sheskin (red.), American Jewish Year Book 2019, The Annual Record of the North American Jewish Communities since 1899; “[World Jewish Population on Eve of New Year – 14.7 Million](#)”, Haaretz

¹¹³ <https://global100.adl.org/map>

¹¹⁴ Respectievelijk de Verenigde Arabische Emiraten, Bahrein en Sudan (sinds 2020), gevolgd door Marokko (sinds januari 2021).

¹¹⁵ Een ander goed voorbeeld is de start van de bouw van een synagoge in de Verenigde Arabische Emiraten.

¹¹⁶ Overigens zijn in het onderzoek van de Anti-Defamation League geen gemiddelde gegevens over de hele EU opgenomen en omvat de categorie “West-Europa” niet alle EU-landen. Raadpleeg de [website](#) voor gegevens per lidstaat.

aanzienlijk van land tot land. Joden lopen gevaar en worden wereldwijd met antisemitische aanslagen en incidenten geconfronteerd. Antisemitische vooroordelen blijken ook te bestaan in landen zonder een Joodse gemeenschap.

In dit verband bevestigt de Europese Commissie haar vaste en ondubbelzinnige inzet voor de wereldwijde strijd tegen antisemitisme. Elke vorm van antisemitisme, aanzet tot haat of geweld is onaanvaardbaar en onverenigbaar met de waarden en doelstellingen van de Europese Unie en haar lidstaten. Antisemitisme moet worden bestreden met krachtdadige maatregelen, zowel op Europees als op nationaal niveau. Met de Europese Commissie valt over deze beginselen niet te onderhandelen. In het licht van het bovenstaande is het van essentieel belang dat de preventie en bestrijding van antisemitisme in al zijn vormen op alle beleidsterreinen wordt gemainstreamd.

4.1. Alle instrumenten benutten om antisemitisme aan te pakken in het kader van het externe optreden van de EU

De EU is gegrondvest op het vaste voornemen de mensenrechten, de democratie en de rechtsstaat wereldwijd te bevorderen en te beschermen. Dat vaste voornemen ligt ten grondslag aan het uitbreidings- en nabuurschapsbeleid van de EU, haar beleid ten aanzien van andere derde landen en haar inspanningen binnen internationale organisaties. Alle landen moeten het recht beschermen dat Joden – net als ieder ander – hebben om al dan niet een godsdienst of levensovertuiging aan te hangen, van godsdienst of levensovertuiging te veranderen of die godsdienst of levensovertuiging in het openbaar tot uiting te brengen, alsook om verschoond te blijven van discriminatie, vervolging of geweld op grond van godsdienst of overtuiging of op grond van ras of etnische afstamming. In het **EU-actieplan inzake mensenrechten en democratie 2020-2024** is vastgelegd welke ambities en prioriteiten de EU en de lidstaten op dit gebied nastreven in hun betrekkingen met niet-EU-landen. De **EU-richtsnoeren voor de bevordering van de vrijheid van godsdienst en overtuiging (2013)**¹¹⁷ en de **EU-richtsnoeren inzake non-discriminatie bij het extern optreden (2019)**¹¹⁸ bevatten instrumenten die de EU bij haar externe beleid kan gebruiken om schendingen van de vrijheid van godsdienst of overtuiging aan te pakken en discriminatie te bestrijden, ook waar het Joden betreft¹¹⁹.

In politieke en mensenrechtendialogen en bij haar bredere samenwerking met partnerlanden zal de EU **alle beschikbare instrumenten** benutten om deze landen ertoe te bewegen antisemitisme te bestrijden, uitgaande van de definitie van de IHRA¹²⁰. Deze aanpak wordt ondersteund door thematische en geografische programma's en het nabuurschaps- en uitbreidingsbeleid van de EU, onder meer in het kader van het stabilisatie- en associatieproces.

De EU zal actief samenwerken met internationale organisaties – met name de Verenigde Naties, de Raad van Europa en de OVSE – alsook met regionale organisaties¹²¹ bij **gezamenlijke acties ter bestrijding van discriminatie en antisemitisme**. De EU zal haar

¹¹⁷ https://eeas.europa.eu/sites/default/files/06_hr_guidelines_religion_en.pdf

¹¹⁸ https://eeas.europa.eu/sites/default/files/11_hr_guidelines_external_action_en.pdf

¹¹⁹ Daarnaast beschikt het EU-personeel met het [werkdocument van de diensten van de Commissie over een op mensenrechten gebaseerde aanpak van ontwikkeling](#) over een leidraad voor de integratie van non-discriminatie op alle gronden in de projectcyclus. Vastgesteld op 30 juni 2021.

¹²⁰ [De definitie van de IHRA is ook onderschreven of overgenomen](#) door niet-EU-landen, nl. Albanië, Australië, Argentinië, Bahrein, Canada, Guatemala, Israël, Moldavië, Noord-Macedonië, Servië, Zuid-Korea, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten en Uruguay.

¹²¹ Waaronder de Organisatie van Amerikaanse Staten (die in juni 2021 de post van speciaal gezant voor de bestrijding van antisemitisme in het leven heeft geroepen) en de Organisatie van Islamitische Samenwerking.

maatregelen op onderwijsgebied opvoeren en er bij haar samenwerking met partnerlanden op onderwijsgebied voor blijven ijveren dat **lesmateriaal volledig in overeenstemming is met de Unesco-normen** van vrede, tolerantie, samenleven en geweldloosheid. Materiaal dat daar niet mee in overeenstemming is, vormt een bedreiging voor vrede en samenleven en hoort niet thuis in schoolboeken of klaslokalen.

De speciale vertegenwoordiger van de EU voor de mensenrechten en de speciale gezant voor de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging buiten de EU zullen bij hun werk systematisch aandacht blijven besteden aan antisemitisme. Daarnaast zal de EU de **wereldwijde samenwerking van speciale gezanten en coördinatoren** inzake de bestrijding van antisemitisme versterken.

Israël is een belangrijke partner voor de Europese Unie, ook bij de wereldwijde strijd tegen antisemitisme. De EU zal ernaar streven het jaarlijks door **de EU en Israël georganiseerde seminar op hoog niveau** over de bestrijding van racisme, vreemdelingenhaat en antisemitisme verder te versterken, met aandacht voor operationele follow-up.

Acties ter bestrijding van antisemitisme kunnen door middel van non-discriminatie-initiatieven worden ondersteund via het thematisch programma voor democratie en mensenrechten van het **NDICI¹²² – Europa in de wereld**. In het kader van haar opleiding inzake mensenrechten voor personeel in delegaties en hoofdkwartieren zal de EU voorzien in specifieke sessies over de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, waaronder de bestrijding van antisemitisme.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie en de hoge vertegenwoordiger zullen:

- zich beijveren voor de **bestrijding** van religieuze en etnische discriminatie, waaronder **antisemitisme, in de politieke en mensenrechtendialogen** en bij de bredere samenwerking met partnerlanden buiten de EU;
- zorgen voor **opleiding op het gebied van de grondrechten** en voor een interculturele dialoog met relevante actoren, met inbegrip van leerkrachten van buiten de EU;
- waarborgen dat overeenkomstig de bestaande maatregelen de **externe middelen van de EU niet worden misbruikt** voor activiteiten die aanzetten tot haat en geweld tegen onder meer Joden¹²³;
- **de inspanningen in de onderwijssector opvoeren** om ervoor te zorgen dat onderwijsmateriaal volledig in overeenstemming wordt gebracht met de Unescosnormen inzake vrede, verdraagzaamheid, samenleven en geweldloosheid, naargelang het geval;
- de **samenwerking met het Joodse maatschappelijk middenveld** en religieuze organisaties versterken om antisemitische activiteiten en beperkingen van de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging aan te pakken, via het netwerk van de delegaties en centrale diensten van de EU;
- overwegen nieuwe **door de EU gefinancierde projecten** in de buurlanden van de EU en daarbuiten op te starten ter voorkoming en bestrijding van antisemitisme en ter bevordering van het Joodse leven;

¹²² Instrument voor nabuurschapsbeleid, ontwikkeling en internationale samenwerking.

¹²³ In overeenstemming met Kaderbesluit 2008/913/JBZ van de Raad van 28 november 2008 betreffende de bestrijding van bepaalde vormen en uitingen van racisme en vreemdelingenhaat door middel van het strafrecht, artikel 136 van het Financieel Reglement, in 2018 aangevuld met extra operationele richtsnoeren ter voorkoming van aanzetting tot haat en geweld.

- de EU-delegaties aanmoedigen om in hun periodieke politieke briefing **melding te maken van antisemitische incidenten in niet-EU-landen**;
- de studiebijeenkomst van de EU en Israël versterken met het oog op nog **nauwere samenwerking tussen de EU en Israël in de strijd tegen antisemitisme**.

De lidstaten worden aangemoedigd om:

- nauw samen te werken op EU-niveau om **antisemitisme gezamenlijk aan te pakken** via internationale organisaties;
- de **bestrijding van antisemitisme in al hun mensenrechtenstrategieën en -beleid** op te nemen, uitgaande van de definitie van antisemitisme van de IHRA;
- steun te verlenen aan **projecten en organisaties** die antisemitisme bestrijden en het Joodse leven wereldwijd bevorderen.

4.2. Het Joodse culturele erfgoed beschermen en de Holocaust herdenken

Op veel plaatsen in het Midden-Oosten, Azië en elders in de wereld getuigt Joods cultureel erfgoed van de historische aanwezigheid van Joodse gemeenschappen in die regio's. Grote delen van dit erfgoed zijn onbeheerd, omdat er ter plaatse geen Joodse gemeenschap meer is. Het Joodse culturele erfgoed is, zoals elk erfgoed, een gedeelde en belangrijke uiting van culturele diversiteit en verdient wereldwijd zorgvuldige bescherming. De EU moet samen met de lidstaten een belangrijke rol spelen door lokale, regionale en internationale partners te helpen om **cultureel erfgoed te beschermen** door middel van activiteiten op het gebied van opleiding, ontwikkeling van vaardigheden, kennisoverdracht en nauwere samenwerking¹²⁴. De **interculturele en interreligieuze dialoog** zal door de EU worden ondersteund om de bescherming van cultureel erfgoed te versterken door werk te maken van gedeelde geschiedenis en herinnering. Dit is bevorderlijk voor de basis waarop gemeenschappen vreedzaam kunnen samenleven in een multiculturele context. De EU zal op internationaal niveau voor de herdenking van de Holocaust blijven ijveren en het onder meer in internationale fora **aan de kaak stellen wanneer feiten over de Holocaust worden ontkend, verdraaid of getrivialiseerd**.

Belangrijkste maatregelen:

De Commissie en de hoge vertegenwoordiger zullen:

- initiatieven bevorderen en steunen die beogen **al het materiële en immateriële erfgoed**, met inbegrip van Joods erfgoed, **te beschermen, in ere te herstellen en nieuw leven in te blazen**, overeenkomstig het EU-beleid inzake internationale culturele betrekkingen en cultureel erfgoed;
- de **interculturele en interreligieuze dialoog integreren in interventies op het gebied van cultureel erfgoed**;
- zoeken naar mogelijkheden om het **behoud van Joods erfgoed** op te nemen in de programmering die gericht is op de buurlanden en daarbuiten;
- doorgaan met het organiseren van en deelnemen aan **evenementen op hoog niveau** rond de herdenking van slachtoffers van de Shoah (zoals de internationale herdenkingsdag voor de Holocaust).

De lidstaten worden aangemoedigd om:

¹²⁴ De mededeling [Naar een EU-strategie voor internationale culturele betrekkingen](#) en de [conclusies van de Raad over de strategische aanpak van de EU inzake cultureel erfgoed in conflicten en crises](#), met inbegrip van het daartoe ontwikkelde speciale concept, vormen de basis voor de werkzaamheden van de EU.

- samen met de EU in VN-verband bij te dragen tot de wereldwijde **bescherming van cultureel erfgoed, met inbegrip van Joods erfgoed**, overeenkomstig de conclusies van de Raad over de strategische aanpak van de EU inzake cultureel erfgoed in conflicten en crises;
- aandacht te besteden aan de **internationale herdenkingsdag voor de Holocaust**, zulks in samenwerking met EU-delegaties, via hun ambassades in derde landen en binnen internationale organisaties.

V. DE STRATEGIE CONCREET UITVOEREN

De bestrijding van antisemitisme in de EU is een gedeelde verantwoordelijkheid die gezamenlijke inspanningen en actie op elk niveau vereist. De EU-instellingen en -agentschappen, de lidstaten, internationale organisaties, Joodse organisaties en gemeenschappen, actoren op het gebied van mensenrechten en het maatschappelijk middenveld hebben allemaal een rol te spelen bij de verwezenlijking van de doelstellingen van de strategie. De Commissie verzoekt het Europees Parlement, de Raad en de lidstaten samen te werken bij de uitvoering van deze strategie. De Commissie verzoekt het Comité van de Regio's en het Europees Economisch en Sociaal Comité om de dialoog met lokale en regionale overheden en het maatschappelijk middenveld, met inbegrip van de sociale partners, te bevorderen over manieren waarop we een Europese samenleving tot stand kunnen brengen die vrij is van antisemitisme.

De Commissie zal de uitvoering van de voorgestelde beleidsmaatregelen actief ondersteunen door middel van diverse financieringsmogelijkheden en nodigt de lidstaten, Joodse organisaties en gemeenschappen en het maatschappelijk middenveld uit om van de EU-programma's gebruik te maken.

De strategie zal in de periode 2021-2030 worden uitgevoerd. In 2024 en 2029 zullen uitgebreide uitvoeringsverslagen worden gepubliceerd. Deze zullen gebaseerd zijn op de inbreng van de lidstaten, onder meer met betrekking tot de uitvoering van hun nationale strategieën en beleid. Met de steun van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten zal in deze verslagen de vooruitgang die op nationaal niveau wordt geboekt, aan bod komen, rekening houdend met de toezeggingen die zijn gedaan in de verklaringen van de Raad over antisemitisme van 2018 en 2020.

CONCLUSIE

Met deze strategie kiezen wij er resoluut voor ons in te zetten voor de toekomst van het Joodse leven binnen en buiten Europa. Zij markeert een grote kwalitatieve verandering in de politieke verbintenis van de Commissie om een Europese Unie tot stand te brengen die vrij is van antisemitisme en elke vorm van discriminatie, en een open, inclusieve samenleving in de EU waar iedereen gelijk is. De strategie getuigt van de vastberadenheid van Europa om de herinnering aan de Holocaust levend te houden, ook wanneer de laatste overlevenden van de Holocaust overleden zullen zijn.

De aloude plaag van het antisemitisme bestrijden, vergt een blijvende inspanning. Zoals Primo Levi, die de Shoah overleefde, zei: *“Het heeft al eens plaatsgevonden, en het kan dus opnieuw gebeuren”*. De gevaarlijke piek in antisemitische aanvallen is een indringende herinnering dat onze onvermoeibare collectieve inspanningen om antisemitisme te bestrijden nooit mogen aflaten. Daarnaast verdient het Joodse leven niet alleen beschermd te worden, maar ook te kunnen floreren in al zijn diversiteit.

Europa kan alleen bloeien als het ook zijn Joodse gemeenschappen goed gaat.